

УДК 378.147:[351.743:796](477)(045)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/31.214106>

Ігор ДОНЕЦЬ,
orcid.org/0000-0002-4501-9405
кандидат педагогічних наук,
начальник кафедри фізичної підготовки
Академії Державної пенітенціарної служби
(Чернігів, Україна) dots.8113023@gmail.com

Андрій ЛЕОНЕНКО,
orcid.org/0000-0001-5132-9461
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методики фізичної культури
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(Суми, Україна) leonlav79@gmail.com

Андрій КРАСІЛОВ,
orcid.org/0000-0001-6167-3151
заслужений тренер України з пауерліфтингу,
старший викладач кафедри теорії та методики фізичної культури
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(Суми, Україна) krasilovandrei79@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ СКЛАДНИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗАСОБАМИ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ З УРАХУВАННЯМ ТИПУ ТЕМПЕРАМЕНТУ

Сучасний етап реформування вищих військових навчальних закладів освіти до стандартів НАТО передбачає трансформацію програм професійної підготовки майбутніх офіцерів, зокрема програми їх спеціальної фізичної підготовки, що надалі забезпечить якісне виконання ними завдань за призначенням за різних умов навчально-бойової (службово-бойової) діяльності. Використання новітніх педагогічних технологій (методик, моделей) із акцентованим впливом сучасних технічних засобів навчання під час практичних занять зі «Спеціальної фізичної підготовки» («СФП») та інших форм фізичної підготовки із майбутніми офіцерами під час їх професійного становлення забезпечує набуття ними необхідного рівня готовності до виконання завдань за призначенням і є актуальним напрямом наукових досліджень. Головною метою роботи є теоретичне обґрунтування та розроблення сучасної змістово-функціональної моделі формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів засобами спеціальної фізичної підготовки з урахуванням типу темпераменту.

У дослідженні теоретично обґрунтовано та розроблено сучасну змістово-функціональну модель формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів засобами «СФП» із урахуванням типу темпераменту в системі їх професійної освіти. Крім цього, проведено аналіз науково-методичної та спеціальної літератури (офіційних інтернет-джерел) у напрямі розроблення та впровадження у систему СФП майбутніх офіцерів педагогічних технологій, спрямованих на забезпечення їхньої готовності до виконання завдань за призначенням. Результати дослідження впроваджені у систему спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів Академії Державної пенітенціарної служби, Національної академії Національної гвардії України, Військового інституту танкових військ НТУ «Харківський політехнічний інститут» і здобувачів вищої освіти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, котрі навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі передбачають практичну апробацію розробленої моделі формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів засобами «СФП» із урахуванням типу темпераменту в системі їх професійної освіти.

Ключові слова: кваліфікаційні рівні, майбутні офіцери, професійні компетентності, професійна підготовка, педагогічна модель, психофізична підготовка, спеціальна фізична підготовка, темперамент.

Ihor DONETS,
 orcid.org/0000-0002-4501-9405
 Candidate of Pedagogical Sciences,
 Head of the Department of Physical Training
 Academy of the State Penitentiary Service
 (Chernihiv, Ukraine) dots.8113023@gmail.com

Andrii LEONENKO,
 orcid.org/0000-0001-5132-9461
 Candidate of Pedagogical Sciences,
 Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Physical Culture
 Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
 (Sumy, Ukraine) leonlav79@gmail.com

Andrii KRASILOV,
 orcid.org/0000-0001-6167-3151
 Honored Coach of Ukraine in Powerlifting,
 Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Physical Culture
 Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
 (Sumy, Ukraine) krasilovandrei79@gmail.com

THEORETICAL COMPONENTS OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF FUTURE OFFICERS BY MEANS OF SPECIAL PHYSICAL TRAINING

The current stage of reforming higher military educational institutions to NATO standards involves the transformation of existing training programs for future officers, including programs of their special physical training, which will further ensure their quality performance in various conditions of training (combat) activities. The use of the latest pedagogical technologies (methods, models) with an emphasis on the influence of modern technical means of training during practical classes on "Special Physical Training" ("SFT") and other forms of physical training with future officers during their professional development – provides them with the necessary level readiness to perform tasks on purpose and is an important area of research. The main purpose of the work is – theoretical substantiation and development of a modern semantic-functional model of formation of professional competencies of future officers by means of special physical training taking into account the type of temperament.

As a result of the research, the modern semantic-functional model of formation of professional competencies of future officers by means of "SFT" taking into account the type of temperament in the system of their professional education is theoretically substantiated and developed. In addition, an analysis of scientific and methodological and special literature (official Internet sources) in the direction of development and implementation in the SFT system of future officers of pedagogical technologies aimed at ensuring their readiness to perform assigned tasks. The results of the study were introduced into the system of special physical training of future officers: the Academy of the State Penitentiary Service, the National Academy of the National Guard of Ukraine, the Military Institute of Tank Troops of NTU "Kharkiv Polytechnic Institute" and students of Sumy State Pedagogical University A. S. Makarenko, who study under the training program of reserve officers. Prospects for further research in this area include practical testing of the developed model of formation of professional competencies of future officers by means of "SFT" taking into account the type of temperament in the system of their professional education.

Key words: *qualification levels, future officers, professional competencies, professional training, pedagogical model, psychophysical training, special physical training, temperament.*

Постановка проблеми. Нестабільна політична ситуація та карантинні заходи в державі, бойові дії на сході України, економічні реформи та інші суспільні негаразди значним чином впливають на процеси, які відбуваються в оборонному секторі України. У свою чергу, силові структури та спеціальні служби України відповідно до свого призначення забезпечують захист суверенітету України, її територіальну цілісність, а також життя й особисту гідність грома-

дян, їхні конституційні права і свободи від злочинних посягань та інших антигромадських дій.

Забезпечення вищевикладеного вимагає від військовослужбовців і працівників спеціальних служб України високої професійної (службової) підготовленості, адже завдання, які вони виконують, забезпечують мир і спокій в Україні та нерідко проходять за екстремальних умов. Необхідний рівень професійних компетентностей військовослужбовців і представників спеці-

альних служб України забезпечується у процесі бойової (службової) підготовки. Слід зазначити, що процес бойової (службової) підготовки військовослужбовців і представників спеціальних служб України забезпечується з урахуванням насамперед бойового досвіду, основних дидактичних принципів навчання та вимог внутрішньовідомчих керівних документів, а також вищих законодавчих актів (законів) України, тому пошук сучасних педагогічних технологій і методик (моделей) підготовки військовослужбовців із урахуванням вищезазначеного є пріоритетним напрямом наукових досліджень.

Не менш важливою є організація різнопланової та ефективної підготовки майбутніх офіцерів, які надалі відповідно до своїх посадових обов'язків здійснюватимуть професійну підготовку підлеглого особового складу. Крім цього, варто зауважити, що система професійної (службової) підготовки майбутніх офіцерів різних силових структур і спеціальних служб України передбачає вивчення ними різних навчальних дисциплін, серед яких провідну роль виконує «Спеціальна фізична підготовка». У свою чергу, вище зазначена практична навчальна дисципліна забезпечує необхідний рівень готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням.

Сучасний етап реформування вищих військових навчальних закладів освіти до стандартів НАТО передбачає трансформацію програм професійної підготовки майбутніх офіцерів, зокрема програми їх спеціальної фізичної підготовки, що забезпечить якісне виконання ними завдань за призначенням за різних умов навчально-бойової (службово-бойової) діяльності.

Варто також зауважити, що формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів різних силових структур і спеціальних служб України (далі – майбутніх офіцерів) необхідно здійснювати з урахуванням типу темпераменту, оскільки існує значний діапазон відмінностей між індивідами (розходження за глибиною, інтенсивністю, стійкістю емоційних реакцій, темпом, енергійністю дій та іншими динамічними, індивідуально-стійкими особливостями психічних станів і проявів, поведінки та діяльності). У свою чергу, дослідження темпераменту майбутніх офіцерів забезпечує у майбутньому передбачення особливостей реакції в їх міжособистісній взаємодії та дозволяє зреагувати на них (індивідуалізувати вимоги стосовно їхніх особливостей, сформувати позитивне ставлення до професійної діяльності та її мотивів) із

метою подальшого професійного впровадження (Бабишена, 2016: 1).

Слід також підкреслити, що використання новітніх педагогічних технологій (методик, моделей) із акцентованим впливом сучасних технічних засобів навчання під час практичних занять зі «Спеціальної фізичної підготовки» (далі – «СФП») та інших форм фізичної підготовки із майбутніми офіцерами під час їх професійного становлення забезпечує набуття ними необхідного рівня готовності до виконання завдань за призначенням і є актуальним напрямом наукових досліджень.

Дослідження проведено відповідно до плану науково-дослідної роботи Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка за темою «Професійно-особистісне становлення майбутнього фахівця у вищій школі в контексті інтеграції України до європейського освітнього простору» (номер державної реєстрації 0117U004242).

Аналіз досліджень. Моніторинг науково-методичної та спеціальної літератури (інтернет-ресурсів) у обраному напрямі дозволив нам визначити учених і практиків (О. Є. Антонову, А. Г. Бухуна, Я. Б. Зоря, Ю. Г. Корнійчука, Р. І. Любича, С. Т. Полторака, І. Г. Радванського, О. М. Ставицького, О. В. Торічного, А. В. Турчинова, А. М. Чуха та ін.), котрі у своїх працях висвітлили основні складники організації системи професійної освіти майбутніх офіцерів.

У процесі подальшого аналізу науково-методичної та спеціальної літератури (інтернет-ресурсів) нашу увагу привернули роботи: (Полторак, 2003: 2; Діденко, 2009: 3; Трегубенко, 2011: 4; Хацаюк, 2019: 5) та інших учених (таких як І. Г. Блощинський, О. О. Богданюк, А. М. Машталір, П. Л. Маслак, О. М. Ставицький, В. А. Шемчук), у яких розкриваються актуальні питання формування професійних компетентностей у майбутніх офіцерів у системі їх професійної освіти.

У свою чергу, напрям системи організації спеціальної фізичної підготовки (фізичного виховання та спорту) майбутніх офіцерів представлений роботами: (Бородін, 2009: 6; Хацаюк, 2011: 7; Старчук, 2011: 8; Чудик, 2015: 9) та інших учених і практиків (О. В. Борознюк, О. П. Гнидюк, В. В. Домніцак, С. В. Романчук, О. М. Ольховий, А. В. Турчинов).

Актуальні питання впливу ролі темпераменту на формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів висвітлені у роботах: (Ягупов, 2004: 10; Мась, Сторожук,

Сальнікова, 2012: 11; Кучеренко, 2014: 12; Стадник, Ващенко, Васищев, 2017: 13) та інших фахівців зазначеного напрямку (О. Ю. Богуш, О. І. Бурчак, С. О. Гурський, Н. І. Дмитренко, О. О. Самойленко, І. В. Терещенко, Д. М. Харченко, О. О. Хацаюк, Н. С. Ярош).

Сучасні ефективні моделі формування професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти різних напрямів підготовки викладені у наукових працях: (Гращенкова, 2015: 14; Вартанова, 2017: 15; Проценко, 2018: 16; Карабін, Громяк, 2020: 17) та інших учених і практиків (Т. Б. Гуменюк, О. В. Єжова, Г. В. Монастирна, І. Г. Осадчий, Т. М. Пушкар, А. О. Теплицька).

Незважаючи на значну кількість робіт із обраного нами напрямку дослідження, питанням удосконалення рівня професійної компетентності майбутніх офіцерів засобами «СФП» із урахуванням типу темпераменту, а також із застосуванням ефективних сучасних педагогічних моделей приділено недостатньо уваги, що потребує подальших наукових розвідок.

Мета статті – теоретичне обґрунтування та розроблення сучасної змістово-функціональної моделі формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів засобами спеціальної фізичної підготовки з урахуванням типу темпераменту.

Для досягнення мети дослідження планувалося вирішити такі завдання:

- провести моніторинг науково-методичної та спеціальної літератури (інтернет-ресурсів) у напрямі формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів у системі їх професійної освіти;

- здійснити аналіз науково-методичних джерел у напрямі організації системи спеціальної фізичної підготовки (фізичного виховання та спорту) майбутніх офіцерів;

- провести аналіз науково-методичної літератури у напрямі впливу ролі темпераменту на формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів;

- визначити сучасні ефективні моделі формування професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти різних напрямів підготовки;

- теоретично обґрунтувати та розробити ефективну модель формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів засобами «СФП» із урахуванням типу темпераменту в системі їх професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. З метою якісної організації дослідження було створено науково-дослідну групу, до складу якої увійшли

провідні учені та практики, фахівці з фізичного виховання різних груп населення, представники вищих військових навчальних закладів різних силових структур і спеціальних служб України (І. О. Донець, А. В. Леоненко, А. Д. Красілов, О. В. Зонов, О. О. Большаков, О. В. Хацаюк, С. С. Забродський). Дослідження організовано в період із вересня 2019 по травень 2020 рр. (використовувалися навчально-матеріальні бази: Військового інституту танкових військ НТУ «Харківський політехнічний інститут» і Національної академії Національної гвардії України).

Під час аналізу науково-методичної та спеціальної літератури (моніторингу інтернет-ресурсів) в обраному напрямі членами науково-дослідної групи визначено провідний компонент, який забезпечує формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів – це їхня готовність до виконання завдань за призначенням. У свою чергу, «готовністю» займалися та розробляли ідеї, пов'язані з нею, такі видатні вчені, як М. І. Дяченко, А. Ц. Пуні, Ф. І. Івашенко, Я. Л. Коломенський, А. Т. Короткевич, М. Д. Левітов.

У сучасній психології вищезазначений термін використовується здебільшого для визначення усвідомленої готовності особистості до оцінки ситуації та поведінки, зумовленої її попереднім досвідом. У свою чергу, «диспозиція – це готовність, схильність суб'єкта до поведінкового акту, дії, вчинку або їх послідовності». Запропонована В. А. Ядовим диспозиційна концепція полягає в характеристиці соціальної поведінки особистості залежно від станів її готовності до певного способу дій.

У свою чергу, завдяки експериментальним дослідженням, проведеним Д. М. Узнадзе та його школою, розроблено загальнопсихологічну теорію установки (Узнадзе, 1997: 18). Теорія установки Д. М. Узнадзе з'явилася і розроблена як теорія, що описує одну з форм неусвідомлюваної нервової діяльності. Зазначений учений пояснював явища сприйняття як відображення дійсності в поведінці живої істоти. Крім цього, автори численних теорій пояснюють поняття «готовність до діяльності» через різні варіації своїх шкіл і галузей психології, наприклад, військової психології, котра визначає готовність до діяльності через боєготовність (Балашов, Васильєв, Дубровинський, 2013: 19). Таким чином, готовність до дії – це своєрідний стан мобілізації всіх психофізіологічних систем людини, які забезпечують ефективне виконання певних дій.

Для досягнення цілісного розуміння формування необхідних професійних компетентностей майбутніх офіцерів із урахуванням типу

темпераменту під час майбутнього педагогічного експерименту доцільним є застосування психодіагностичних методів дослідження. Нами планується використати методику за Г. Айзенком (Н. J. Eysenck), що дозволить визначити індивідуальні типологічні компоненти та здійснити якісний аналіз отриманих результатів тестування. Очікувані показники визначення типу темпераменту є важливими для дослідження психологічних особливостей майбутніх офіцерів, оскільки дозволяють впливати на навчально-бойову (службово-бойову) діяльність і враховувати перебіг різних психічних процесів, викликаних емоціогенними чинниками та психолого-педагогічними впливами.

Варто також зауважити, що показники моделі, запропонованої Г. Айзенком, включають у себе три чинники: екстраверсія – інтроверсія, нейротизм – емоційна стабільність, психотизм, два з яких стосуються емоційності та спілкування. У свою чергу, чинник нейротизму вказує на емоційну стабільність, що характеризується схильністю до злості та роздратування на одному полюсі й емоційною стабільністю на іншому. Другий чинник, інтроверсія – екстраверсія, крім інших рис, включає у себе відповідні динамічні параметри міжособистісної комунікації, що є важливою якістю для системи професійної підготовки майбутніх офіцерів і подальшої їхньої професійної самореалізації. Для екстравертів властиві виразність, жива міміка, а для інтровертів – мала виразність, стриманість.

Зазначене вище й очікуванні результати майбутнього тестування (у рамках науково-дослідної роботи) дозволить сформувати навчальні групи курсантів для проведення практичних занять зі спеціальної фізичної підготовки з урахуванням їхніх типів темпераменту. Це дозволить оптимізувати освітній процес майбутніх офіцерів, підвищить ефективність відпрацювання сумісних навчально-тренувальних завдань, згуртує військові (службові та професійні) колективи та підвищить індивідуальний рівень спеціальної фізичної підготовленості досліджуваних майбутніх офіцерів, що забезпечить ефективне виконання ними завдань за призначенням за різних умов навчально-бойової діяльності. Таким чином, проаналізувавши праці провідних учених із проблеми «готовності», ми дійшли висновку, що у сучасній психології «готовність до діяльності» розглядається в різних підходах, і найпоширенішими є особистісний і функціональний.

Підводячи загальний підсумок аналізу науково-методичної та спеціальної літератури, вва-

жаємо, що вищезазначені наукові праці використовують застарілі підходи до розкриття готовності, а саме означення усвідомлених готовностей особистості до оцінок ситуації та поведінки, зумовлених її попереднім досвідом.

Відповідно до вищезазначеного членами науково-дослідної групи було розроблено модель формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів засобами «СФП» із урахуванням типу темпераменту в системі їх професійної освіти (рис. 1, на прикладі курсантів Національної академії Національної гвардії України).

Відповідно до проведеного теоретико-методологічного аналізу з цієї проблематики нами визначено наукову новизну майбутніх результатів дослідження, планується:

- визначити поняття «готовність до виконання завдань за призначенням майбутніх офіцерів»;
- виявити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх офіцерів до виконання завдань за призначенням із урахуванням їхнього типу темпераменту.

Крім цього, планується удосконалити алгоритм визначення кваліфікаційних рівнів спеціальної фізичної підготовленості, необхідних для успішного виконання завдань за призначенням майбутніми офіцерами, та засобів для їх формування у вищих військових навчальних закладах силових структур і спеціальних служб України.

Висновки. Таким чином, мету дослідження досягнуто, а завдання дослідження виконані. Теоретично обґрунтовано та розроблено сучасну змістово-функціональну модель формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів засобами «СФП» із урахуванням типу темпераменту в системі їх професійної освіти. Крім цього, проведено аналіз науково-методичної та спеціальної літератури (офіційних інтернет-джерел) у напрямі розроблення та впровадження у систему СФП майбутніх офіцерів педагогічних технологій, спрямованих на забезпечення їх готовності до виконання завдань за призначенням (формування професійних компетентностей).

Результати дослідження впроваджені у систему спеціальної фізичної підготовки майбутніх офіцерів: Академії Державної пенітенціарної служби, Національної академії Національної гвардії України, Військового інституту танкових військ НТУ «Харківський політехнічний інститут» і здобувачів вищої освіти Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, які навчаються за програмою підготовки офіцерів запасу.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі передбачають практичну апробацію розробленої нами моделі формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів засобами

«СФП» із урахуванням типу темпераменту в системі їх професійної освіти (на прикладі курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України та Національної гвардії України).

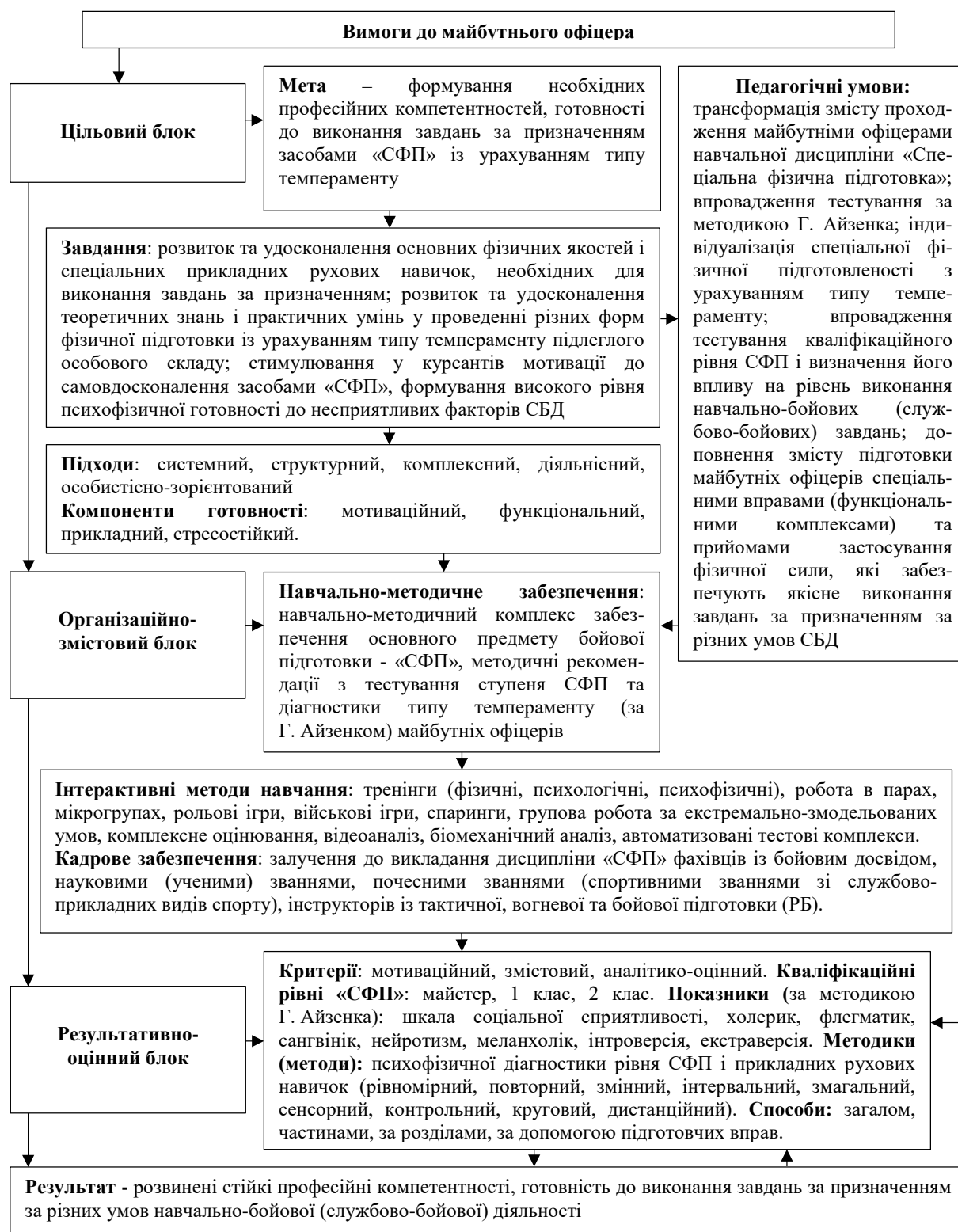

Рис. 1. Змістово-функціональна модель формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів засобами «СФП» із урахуванням типу темпераменту в системі їх професійної освіти

Примітка: авторська розробка (О. В. Хацаюк, С. С. Забродський, І. О. Донець, А. В. Леоненко, А. Д. Красілов, О. В. Зонов, О. О. Большаков)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабишена М. І. Визначення ролі темпераменту як біологічно зумовленого чинника у процесі формування професійно значущих якостей майбутніх суднових офіцерів (за методикою Г. Айзенка). *Педагогічний альманах*. 2016. Вип. 31. С. 58–64.
2. Полторак С. Т. Педагогічні умови формування умінь командира підрозділу у майбутніх офіцерів МВС України : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2003. 21 с.
3. Діденко О. В. Теоретико-методичні засади формування здатності до професійної творчості в майбутніх офіцерів державної прикордонної служби України : автореф. дис. ... док. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2009. 40 с.
4. Трегубенко Т. В. Формування професійної компетентності майбутніх дільничних інспекторів міліції у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2011. 22 с.
5. Хацаюк О. В. Сутність та структура готовності майбутніх офіцерів НГУ до виконання завдань за призначенням засобами спеціальної фізичної підготовки. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 65 (Т. 2). С. 144–155.
6. Бородін Ю. А. Фізична підготовка курсантів у вищих військових навчальних закладах інженерно-операторського профілю : монографія. Київ, 2009. 417 с.
7. Хацаюк О. В. Спеціальна фізична підготовка військовослужбовців внутрішніх військ МВС України : навчальний посібник. Харків, 2011. 180 с.
8. Старчук О. О. Методика формування фізичної готовності майбутніх офіцерів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Хмельницький, 2011. 22 с.
9. Чудик А. В. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до застосування спеціальних засобів та заходів фізичного впливу в процесі оперативно-службової діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Хмельницький, 2015. 20 с.
10. Ягупов В. В. Військова психологія : підручник. Київ, 2004. 656 с.
11. Мась Н. М., Сторожук Н. А., Сальнікова О. Ф. Темпераментальні властивості як чинник соціально-психологічної адаптації військовослужбовців строкової служби. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. № 5 (30). С. 232–239.
12. Кучеренко Н. С. Нервово-психічна стійкість як один з факторів психологічного забезпечення службово-бойової діяльності майбутніх офіцерів внутрішніх військ України. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. Вип. 16. С. 117–124.
13. Стадник А. В., Ващенко І. В., Васищев В. С. Теоретико-методологічні засади формування психологічної готовності майбутніх офіцерів Національної гвардії України до службово-бойової діяльності. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди (Психологія)*. 2017. Вип. 55. С. 250–258.
14. Граченко Ж. В. Формування професійної компетентності майбутнього тренера з плавання у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2015. 20 с.
15. Вартанова О. В. Професійна компетентність персоналу: сучасні вимоги та підходи до формування. *Проблеми системного підходу в економіці (економіка та управління підприємствами)*. 2017. Вип. 5 (61). С. 97–102.
16. Проценко А. А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Мелітополь, 2018. 332 с.
17. Карабін О. Й., Гром'як М. І. Формування цифрової компетентності майбутніх учителів із метою їх професійної підготовки в закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи*. 2020. Вип. 5 (121). С. 121–123.
18. Узнадзе Д. Н. Теория установки : учебное пособие. Воронеж, 1997. 448 с.
19. Балашов С. П., Васильев С. П., Дубровинський Г. Р. Практичний курс військової психології : навчальний посібник. Ч. 2. Київ, 2013. 172 с.

REFERENCES

1. Babyshena M. I. Vyznachennia roli temperamentu yak biolohichno zumovlenoho chynnyka u protsesi formuvannia profesiino znachushchykh yakosteï maibutnykh sudnovykh ofitseriv (za metodykoiu H. Aizenka) [Determining the role of temperament as a biologically determined factor in the process of forming professionally significant qualities of future ship officers]. *Pedahohichnyi almanakh*. 2016. Vyp. 31. P. 58–64. [in Ukrainian].
2. Poltorak S. T. Pedahohichni umovy formuvannia umin komandyra pidrozdilu u maibutnykh ofitseriv MVS Ukrainy [Pedagogical conditions for the formation of unit commander skills in future officers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Khmelnytskyi, 2003. 21 p. [in Ukrainian].
3. Didenko O. V. Teoretyko-metodychni zasady formuvannia zdatnosti do profesiinoï tvorchosti v maibutnykh ofitseriv derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Theoretical and methodological principles of forming the ability to professional creativity in future officers of the State Border Guard Service of Ukraine] : avtoref. dys. ... dokt. ped. nauk : 13.00.04. Khmelnytskyi, 2009. 40 p. [in Ukrainian].
4. Trehubenko T. V. Formuvannia profesiinoï kompetentnosti maibutnykh dilnychykh inspektoriv militsii u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional competence of future district police inspectors in the process of professional training] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Khmelnytskyi, 2011. 22 p. [in Ukrainian].
5. Khatsaiuk O. V. Sutnist ta struktura hotovnosti maibutnykh ofitseriv NHU do vykonannia zavdan za pryznachenniam zasobamy spetsialnoi fizychnoi pidhotovky [The essence and structure of readiness of future officers of NGU to perform tasks assigned by means of special physical training]. *Pedahohika formuvannia tvorchoï osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. 2019. № 65 (Т. 2). P. 144–155. [in Ukrainian].

6. Borodin Yu. A. Fizychna pidhotovka kursantiv u vyshchych viiskovykh navchalnykh zakladakh inzhenerno-operatorskoho profilu [Physical training of cadets in higher military educational institutions of engineering and operator profile] : monohrafiia. Kyiv, 2009. 417 p. [in Ukrainian].
7. Khatsaiuk O. V. Spetsialna fizychna pidhotovka viiskovosluzhbovtiv vnutrishnikh viisk MVS Ukrainy [Special physical training of servicemen of internal troops of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] : navch. posib. Kharkiv, 2011. 180 p. [in Ukrainian].
8. Starchuk O. O. Metodyka formuvannia fizychnoi hotovnosti maibutnikh ofitseriv [Methods of forming the physical fitness of future officers] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02. Khmelnytskyi, 2011. 22 p. [in Ukrainian].
9. Chudyk A. V. Pidhotovka maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv do zastosuvannia spetsialnykh zasobiv ta zakhodiv fizychnoho vplyvu v protsesi operativno-sluzhbovoi diialnosti [Preparation of future border officers for the use of special means and measures of physical influence in the process of operational and service activities] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02. Khmelnytskyi, 2015. 20 p. [in Ukrainian].
10. Iahupov V. V. Viiskova psykholohiia [Military psychology] : pidruchnyk. Kyiv, 2004. 656 p. [in Ukrainian].
11. Mas N. M., Storozhuk N. A., Salnikova O. F. Temperamentalni vlastyvyosti yak chynnyk sotsialno-psykholohichnoi adaptatsii viiskovosluzhbovtiv strokovoii sluzhby [Temperamental properties as a factor in the socio-psychological adaptation of military servicemen]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*. 2012. № 5 (30). P. 232–239 [in Ukrainian].
12. Kucherenko N. S. Nervovo-psykhichna stiiikist yak odyin z faktoriv psykholohichnoho zabezpechennia sluzhbovo-boiovoidiialnosti maibutnikh ofitseriv vnutrishnikh viisk Ukrainy [Nervous and mental stability as one of the factors of psychological support of service and combat activity of future officers of internal troops of Ukraine]. *Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii*. 2014. Vyp. 16. P. 117–124. [in Ukrainian].
13. Stadnyk A. V., Vashchenko I. V., Vasyshchev V. S. Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia psykholohichnoi hotovnosti maibutnikh ofitseriv Natsionalnoi hvardii Ukrainy do sluzhbovo-boiovoi diialnosti [Theoretical and methodological principles of forming the psychological readiness of future officers of the National Guard of Ukraine for service and combat activities]. *Visnyk KhNPU imeni H. S. Skovorody (Psykholohiia)*. 2017. Vyp. 55. P. 250–258. [in Ukrainian].
14. Hrashchenkova Z. V. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho trenera z plavannia u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Formation of professional competence of the future swimming coach in the process of studying professional disciplines] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2015. 20 p. [in Ukrainian].
15. Vartanova O. V. Profesiina kompetentnist personalu: suchasni vymohy ta pidkhody do formuvannia [Professional competence of staff: modern requirements and approaches to formation]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi (ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy)*. 2017. Vyp. 5 (61). P. 97–102. [in Ukrainian].
16. Protsenko A. A. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv fizychnoi kultury u protsesi pedahohichnoi praktyky [Formation of professional competence of future teachers of physical culture in the process of pedagogical practice] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Melitopol, 2018. 332 p. [in Ukrainian].
17. Karabin O. Y., Hromiak M. I. Formuvannia tsyfrovoy kompetentnosti maibutnikh uchyteliv iz metoiu yikh profesiinoi pidhotovky v zakladakh vyshchoi osvity [Formation of digital competence of future teachers for the purpose of their professional training in higher education institutions]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia: dosvid, tendentsii, perspektyvy*. 2020. Vyp. 5 (121). P. 121–123. [in Ukrainian].
18. Uznadze D. N. Teoriia ustanovky [Installation theory] : ucheb. posob. Voronezh, 1997. 448 p. [in Russian].
19. Balashov S. P., Vasyliiev S. P., Dubrovynskyi H. R. Praktychnyi kurs viiskovoii psykholohii [Practical course of military psychology] : navch. posib. Ch. 2. Kyiv, 2013. 172 p. [in Ukrainian].